

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΕΣ ΑΞΙΕΣ, ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Βασισμένο στην μελέτη του Hans Berglind,
της Σχολής Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου της Στοκχόλμης

Μετάφραση και Προσαρμογή

Λίλυ Βαριδάκη

Κοινωνική Λειτουργός

– Το άρθρο αυτό παρουσιάστηκε στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη των Κοινωνικών Λειτουργών στην Στοκχόλμη τον Ιούλιο του 1988.

– Εξετάζει τις απόψεις του ομιλητού Hans Berglind, σχετικά με την Κοινωνική εργασία και τις συγκρουόμενες αξίες στο Κράτος Πρόνοιας, χρησιμοποιώντας ως κύριο παράδειγμα την Σουηδία για τους εξής λόγους:

1. Διότι η Συνδιάσκεψη διεξήχθη στην Σουηδία,
2. Διότι η Σουηδία θεωρείται γενικά ένα αρκετά ανεπτυγμένο και προηγμένο κράτος Πρόνοιας,
3. Διότι είναι η χώρα για την οποία ο ομιλητής Hans Berglind, γνωρίζει τα περισσότερα πράγματα.

– Όλα τα Σκανδιναβικά κράτη (Δανία, Φιλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία και Σουηδία) θεωρούνται αναπτυγμένα κράτη Πρόνοιας με πολλές ομοιότητες αλλά και διαφορές στην Κοινωνική τους Πολιτική.

Ένα κράτος Πρόνοιας σαν την Σουηδία, δημιουργεί μάλλον ανάμεικτα συναισθήματα μεταξύ των ατόμων, που οι πολιτικές τους πεποιθήσεις ποικίλλουν.

Είναι αυτοί που πιστεύουν ότι η Σουηδία είναι ένα "πρότυπο μοντέρνας κοινωνίας", ένας παράδεισος γι' αυτούς που αναζητούν ίσα δικαιώματα και ελευθερίες για όλους τους πολίτες, ενώ άλλοι διαμαρτύρονται για την άσκηση πίεσης "προς συμμόρφωση και προσαρμογή" και ακόμη θεωρούν τους Σουηδούς σαν τους νέους ολοκληρωτικούς".

Ένας λόγος που παρουσιάστηκαν αυτές οι αντίθετες τάσεις, είναι ότι το Κράτος Πρόνοιας χαρακτηρίζεται λίγο ή πολύ από σταθερή ισορροπία μεταξύ των συγκρουόμενων ή αντίθετων δυνάμεων και αξιών, άσχετα αν μας αρέσουν ή όχι.

ΣΚΟΠΟΣ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΙΝΑΙ:

A. Αυτές οι συγκρουόμενες δυνάμεις και αξίες, να εξεταστούν προσεκτικά προκειμένου να γίνει κατανοητό τι συμβαίνει κάτω από την επιφάνεια.

Β. Να εξεταστούν οι συνέπειες αυτών των συγκρουόμενων αξιών για το επάγγελμα της Κοινωνικής εργασίας, και τέλος

Γ. Να εξαχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα.

ΤΟ ΣΟΥΗΔΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η Σουηδία, μισο-αστεία, λέγεται ότι είναι η χώρα της αυτοκτονίας, της αμαρτίας, του σεξ και του σοσιαλισμού. Τι συμβαίνει με τον σοσιαλισμό;

Πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι η Σουηδία είναι ένα καθαρά καπιταλιστικό κράτος. Η βιομηχανία της, κατά το 90% ανήκει στον Ιδιωτικό τομέα και το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (*SAP*), έχει δείξει πολύ μικρό ενδιαφέρον για την κοινωνικοποίηση της.

Πίσω από την πολιτική αυτή, υπάρχει η φιλοσοφία, κατά την άποψη του πρώην Σουηδού υπουργού των οικονομικών *Gunnar Sträng*, ότι η ιδιωτική βιομηχανία μοιάζει με μια αγελάδα που την αρμέγεις και γι' αυτό θα πρέπει να την προσέχεις πολύ για να πάρεις απ' αυτή όσο το δυνατόν γίνεται περισσότερο γάλα.

Αλλά η Σουηδία διαθέτει ένα πολύ ισχυρό εργατικό κίνημα με την Συνομοσπονδία των Συνδικάτων (*LO*) και το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σαν δύο ακρογωνιαίους λίθους.

Οι Σοσιαλδημοκράτες έχουν ισχύ στην Σουηδία από το 1932 (εκτός από την περίοδο 1976-82), που υπήρχαν διαφορετικοί συνασπισμοί από τα μη-σοσιαλιστικά κόμματα.

Ο βαθμός της συμμετοχής στα σωματεία είναι πολύ υψηλός, γύρω στο 85% για τους βιομηχανικούς εργάτες καθώς και για τους υπαλλήλους.

Το επίπεδο της συμμετοχής στα σωματεία δεν έχει μειωθεί, όπως σε μια χώρα σαν τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Η Συνομοσπονδία των Σωματείων βρίσκεται κοντά στο Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα από πολλές απόψεις, αν και υπάρχουν σοβαρά ζητήματα και αμφισβητήσεις μεταξύ τους. Τα διάφορα σωματεία των έμμισθων εργαζομένων δεν έχουν κατά κανόνα τόσο στενούς δεσμούς με κανένα πολιτικό κόμμα.

Έτσι εκτός από την κυβέρνηση, υπάρχουν κύρια δύο κέντρα δύναμης στην Σουηδία, οργανωμένα από τη μια μεριά από τον Σύνδεσμο Σουηδών Διευθυντών (*SAF*), και από την άλλη από το εργατικό κίνημα (π.χ. *SAP* και *LO*). Το κράτος πρόνοιας μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι η έκβαση της σχέσης μεταξύ αυτών των δύο κέντρων δυνάμεων. Έτσι εξηγείται γιατί μερικές φορές αναφέρεται σαν "Πρόνοιακός καπιταλισμός".

Ποια είναι τότε τα βασικά χαρακτηριστικά των Σκανδιναυικών κρατών πρόνοιας, των οποίων η Σουηδία είναι ένα παράδειγμα;

Δύο εξέχοντες αναλυτές της Σκανδιναυικής Κοινωνικής Πολιτικής ο *Costa Esping-Andersen* από την Δανία και ο *Walter Korpi* από την Σουηδία, παρουσίασαν πρόσφατα (1987) τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Οι τέσσερες Σκανδιναυικές χώρες που ανέλυσαν (Δανία-Φιλανδία-Νορβηγία-Σουηδία), έχουν σχηματίσει ένα διεθνώς διακεκριμένο μοντέλο πρόνοιας, που είναι κυρίως μεταπολεμικό φαινόμενο.

1. Τα παραδοσιακά όρια ενός κράτους πρόνοιας έχουν καταπατηθεί πολύ περισσότερο από ότι σ' όλες τις άλλες χώρες. Η ιδιωτική νοσοκομειακή περίθαλψη είναι σχεδόν ανύπαρκτη καθώς και η Ιδιωτική εκπαίδευση (εκτός της Δανίας). Τα

πλάνα ιδιωτικής συνταξιοδότησης, παίζουν ένα ασήμαντο αν και αυξανόμενο ρόλο.

2. Υπάρχουν περισσότερες υποσχέσεις για ισότητα και διεθνισμό από πολλές άλλες χώρες. Η αντίληψη για τα κοινωνικά δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη, σύμφωνα με το σχέδιο *Marshall*, φαίνεται ότι εδώ έχει εφαρμοστεί κυριολεκτικά περισσότερο από παντού.

3. Τα επίπεδα των κοινωνικών οφελειών είναι υψηλά, όπως ακριβώς είναι και τα επίπεδα των Κοινωνικών Υπηρεσιών.

4. Τα Σκανδιναβικά κράτη πρόνοιας με τα κοινωνικά ωφέλη έχουν επιτύχει να εξασφαλίσουν ένα σημαντικό βαθμό προσωπικής ανεξαρτησίας των ατόμων στην αγορά εργασίας.

Είναι τότε αυτή η ανάπτυξη το αποτέλεσμα μιας σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής;

Ο *Andersen* και ο *Korpi* πιστεύουν ότι είναι. Στην αρχή υπήρχε αντίθεση από τα άλλα πολιτικά κόμματα στην πλειοψηφία των χωρών αυτών, αλλά μόλις γινόνταν δεκτό από το Εθνικό κοινοβούλιο ένα καινούργιο πρόγραμμα, φαίνεται ότι γινόνταν αποδεκτό (έστω και απρόθυμα μερικές φορές), και από τα άλλα πολιτικά κόμματα.

Δεν είναι δυνατόν να συμφωνήσουν όλοι με τους ισχυρισμούς του *Andersen* και *Korpi*. Είναι αλήθεια όμως εν τούτοις ότι τα περισσότερα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας έχουν πλατειά υποστήριξη από τη κοινή γνώμη και είναι δύσκολο να κάνει κανείς μεγάλες αλλαγές στην παρούσα δομή του προνοιακού συστήματος.

Το Συντηρητικό κόμμα στην Σουηδία προσπάθησε να το κάνει αυτό κατά τη διάρκεια της εκλογικής εκστρατείας του 1985. Κατέκριναν την εξάπλωση του δημόσιου τομέα και υποστήριξαν πολύ την ανάγκη της ιδιωτικοποίησης. Η απάντηση των Σοσιαλδημοκρατών ήταν ότι οι συντηρητικοί απειλούν τον δημόσιο τομέα και προσπαθούν να διαλύσουν το κράτος πρόνοιας.

Το αποτέλεσμα των εκλογών ήταν απογοητευτικό για το συντηρητικό κόμμα, που έχασε ένα μέρος της υποστήριξής του. Αντικατέστησαν τον αρχηγό τους, και τώρα έχουν αλλάξει την στρατηγική τους κατά ένα πολύ ενδιαφέροντα τρόπο: "Κατ' αρχήν σαν γνώστης της στρατηγικής ενός κόμματος κάποιος πρέπει να έχει υπόψιν του ότι όχι μόνο υπάρχει μια πλατειά υποστήριξη για πολλά προγράμματα πρόνοιας, αλλά και ότι η αναλογία των ατόμων στην Σουηδία που είναι δημόσιοι υπάλληλοι είναι αρκετά υψηλή (περίπου 40% των εργαζομένων δουλεύουν στον δημόσιο τομέα). Αυτοί ψηφίζουν τους Σοσιαλδημοκράτες περισσότερο από αυτούς οι οποίοι εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα.

Έτσι, αν και οι παραδοσιακοί υποστηρικτές των Σοσιαλδημοκρατών (π.χ. βιομηχανικοί εργάτες) είναι ένα μικρό μέρος του συνολικού πληθυσμού, οι Σοσιαλδημοκράτες μπορούν επίσης να υπολογίζουν και στην υποστήριξη πολλών από τους κρατικούς υπαλλήλους που ένιωσαν ότι απειλούνται από την συντηρητική στρατηγική του 1985".

Η νέα λοιπόν στρατηγική του συντηρητικού κόμματος, είναι ότι δεν συζητούν πλέον για περικοπές από τον Προνοιακό προϋπολογισμό. Ο νέος αρχηγός των συντηρητικών *Mr. Bildt*, προτιμά να μιλά για ένα μοντέλο πρόνοιας που δίνει έμφαση στην ελευθερία της επιλογής. Ισχυρίζεται ότι η πρόνοια είναι κάτι τελείως ατομικό, και εμείς όλοι σαν ξεχωριστά άτομα είμαστε διαφορετικοί. Η κατάσταση μιας οικογένειας, δεν είναι ποτέ η ίδια με την κατάσταση μιας άλλης οικογένειας.

Οι γενικευμένες λύσεις πρέπει να προσαρμοστούν στο μεμονωμένο άτομο ή στην οικογένεια. Το καινούργιο μοντέλο πρόνοιας θα προσαρμόσει το σύστημα στο άτομο, παρά το αντίθετο σύμφωνα με τη νέα συντηρητική πολιτική.

Τα μη-σοσιαλιστικά κόμματα παρουσίασαν ένα πρόγραμμα από κοινού για την οικογενειακή πολιτική, η οποία μπορεί να έχει επίδραση στο αποτέλεσμα των επόμενων εκλογών. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει την ύπαρξη μιας οικονομικής βοήθειας που θα κατευθύνεται προς τις οικογένειες, που θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξαγορά υπηρεσιών από τους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς ή για τη δημιουργία Συνεταιρισμών γονέων ή ακόμη για την περίπτωση που η μητέρα προτιμά να μένει στο σπίτι με τα παιδιά της.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα μπορεί να έχει απήχηση στις γυναίκες της εργατικής τάξης, οι οποίες εργάζονται σε ασχολίες ρουτίνας με πολύ χαμηλές αμοιβές. Κατά πάσαν πιθανότητα αυτές θα είναι και οι πλέον ενδιαφερόμενες να μένουν σπίτι με τα μικρά παιδιά τους. Γυναίκες με επαγγελματική μόρφωση και σε καλοπληρωμένες δουλειές, πιθανόν να μην ενδιαφέρονται να παραμείνουν σπίτι και έτσι προτιμούν περισσότερο τους παιδικούς σταθμούς ιδιωτικούς ή δημόσιους.

Ήδη σήμερα παιδιά οικογενειών, ανώτερων εισοδηματικών τάξεων όπου οι δύο γονείς διαθέτουν επαγγελματική μόρφωση, αντιπροσωπεύονται σε σημαντικό βαθμό στους παιδικούς σταθμούς, σαν λύση σχετικά με την μέριμνα για το παιδί που ευνοείται και προτιμάται από τους Σοσιαλδημοκράτες.

Για ειρωνία της τύχης λοιπόν, τα μη σοσιαλιστικά κόμματα μπορεί να υποστηρίζουν μια πολιτική περισσότερο αποδεκτή στις παραδοσιακές θέσεις της εργατικής τάξης, ενώ τα σοσιαλδημοκρατικά με αυτή την κατεύθυνση υποστηρίζουν μια πολιτική που προτιμάται από αυτούς οι οποίοι παραδοσιακά υποστηρίζουν τους πολιτικούς τους αντιπάλους. Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν, ότι υπάρχουν επιτυχημένες προσαρμογές στην πολιτική των διαφόρων κομμάτων και ότι πρέπει συνεχώς να λαμβάνονται στρατηγικές αποφάσεις για την προσέλκυση καινούργιων ψηφοφόρων. Έτσι τα ταξικά σύνορα σχετικά με την ψήφο, μπορούν στο μέλλον να διαφοροποιηθούν. Προσαρμογές τέτοιου είδους, γίνονται συνέχεια από το εργατικό κίνημα, καθώς και από τα μη-σοσιαλδημοκρατικά κόμματα.

Σαν αρχή το εργατικό κίνημα αποφάσισε να χορηγούνται: "εθνικά κοινωνικά οφέλη" ή "κρατικές επιχορηγήσεις", όπως για παράδειγμα, επίδομα παιδιού ή βασική σύνταξη. Όλες οι οικογένειες με ένα ή περισσότερα παιδιά και άτομα άνω των 65 χρόνων να λαμβάνουν ένα ποσό ασχέτως ηλικίας και εισοδήματος. Αυτά τα, εθνικά κοινωνικά οφέλη, είναι κατ' ανάγκη πολύ χαμηλά, διότι διαφορετικά θα κόστιζαν πολύ ακριβά στο κράτος. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ανάγκη επιπρόσθετης βοήθειας όπως π.χ. ασφάλισης γονέων, πληρωμή ενός ποσού για τους γονείς που έχουν μικρό ή άρρωστο παιδί ή μια συμπληρωματική σύνταξη. Αυτά εισήχθησαν στην Σουηδία τις προηγούμενες δεκαετίες και συσχετίζονται και τα δύο με το εισόδημα. Δηλαδή, όσο ψηλότερο είναι το εισόδημα τόσο μεγαλύτερη είναι και η βοήθεια.

Το σύστημα αυτό βασίζεται στην αρχή της αντικατάστασης του εισοδήματος, και έτσι η διαφορά στα κέρδη που δημιουργείται από την αγορά εργασίας παραμένει. Η αρχή αυτή δεν είναι ανάλογη με την αρχή της ισότητας των εισοδημάτων, αλλά πιθανόν να μην είναι πολιτικά δυνατόν να υποστηριχτεί αυτή η αρχή για ένα σύστημα που όλοι παίρνουν την ίδια σύνταξη ασχέτως του προηγούμενου εισοδήματος.

Η ΣΟΥΗΔΙΑ ΣΑΝ ΚΟΡΠΟΡΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Η Σουηδία πολλές φορές έχει αναφερθεί σαν Κορπορατιστικό κράτος, που σημαίνει ότι: υπάρχει πολύ καλή συνεργασία μεταξύ των δύο κυρίων ισχυρών συνσπισμών. Η άποψη αυτή έχει χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς με ιδεολογική έννοια, κατακρίνοντας αυτή την συνεργασία σαν ένα τρόπο "ξεπουλήματος" των συμφερόντων των εργατών από τους αρχηγούς τους.

Ένας Σουηδός πολιτικός επιστήμονας ο *Bo Rothstein* επισήμανε ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ του Κορπορατισμού και ενός ρεφορμιστικού εργατικού κινήματος. Αυτό πράγματι ισχύει για την Σουηδία, διότι υπάρχει καλή συνεργασία μεταξύ των αντιπροσώπων των μεγάλων οργανισμών, όπως ομοσπονδία συνδικάτων, διάφορα σωματεία υπαλλήλων, σύνδεσμοι διευθυντών, σύνδεσμοι Δήμων κ.λ.π.

Το 1982 η Ομοσπονδία Συνδικάτων είχε 1131 θέσεις σε 662 Κρατικά Συμβούλια και επιτροπές.

Ο Κορπορατισμός μπορεί να κατανοηθεί σαν μια συγκεκριμένη Σοσιαλδημοκρατική ή Ρεφορμιστική θεσμοποίηση της σύγκρουσης των τάξεων. Ο *Andrew Shonfield* στον "Μοντέρνο Καπιταλισμό" δίνει ένα παράδειγμα, πώς μπορεί να φαίνεται το σύστημα από την σκοπιά ενός επισκέπτη μιας άλλης χώρας: "Κάποιος αρχηγός Συνδικάτου από την Μ. Βρετανία, σε μια επίσκεψή του στην Σουηδία για να ανακαλύψει το μυστικό της επιτυχίας των Σουηδών εργατών, εξέφρασε την απογοήτευσή του για όλη αυτή την υπόθεση, διότι όπως είπε το μυστικό ήταν ή πολύ κοινό ή πολύ σκοτεινό για να αξίζει να ασχοληθεί κανένας".

Περιγράφοντας μια δύσκολη απόφαση που είχε σχέση με τη συντονισμένη δράση μερικών ανταγωνιστικών ομάδων συμφερόντων, όταν ρωτήθηκαν πώς κατόρθωσαν να πάρουν την απόφαση, η απάντηση ήταν: "Κάναμε μια συνάντηση".

Σύμφωνα με μια Κορπορατιστική εξήγηση το ρεφορμιστικό εργατικό κίνημα πρέπει να δείξει στα μέλη του μερικά αποτελέσματα, ακόμα κι αν αυτά τα αποτελέσματα απέχουν πολύ από το αρχικό πρόγραμμα της οργάνωσης. Ένας τρόπος για να φέρεις αποτελέσματα με ειρηνικό τρόπο είναι να διαπραγματευτείς. Και όσο πιο ισοδύναμος είσαι με τον αντίπαλό σου, τόσο καλύτερα αποτελέσματα θα έχεις από την άποψη των αυξήσεων, και βελτίωσης των οφελειών.

Ένα καλό παράδειγμα επιτυχημένης συνεργασίας μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου είναι η πολιτική της Σουηδικής αγοράς εργασίας π.χ. "Αντιπρόσωποι του *SAF* του *LO* και των άλλων μεγάλων οργανισμών, είναι μέλη του Εθνικού Συμβουλίου Αγοράς Εργασίας".

Από την μεριά του Σωματείου, είναι σημαντικό και διατηρείται η ανεργία όσο το δυνατόν σε πιο χαμηλά επίπεδα, όχι μόνο εξαιτίας των βλαβερών αποτελεσμάτων στους άνεργους, αλλά και διότι ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας εξασθενίζει την ισχύ του εργατικού κινήματος πράγμα το οποίο σημαίνει ότι οι εργοδότες μπορούν να κρατήσουν τους μισθούς σε χαμηλά επίπεδα.

Από τη σκοπιά των εργοδοτών το να υπάρχει χαμηλό ποσοστό ανεργίας, είναι αποδεκτό εφόσον δεν εμποδίζει την οργάνωση της παραγωγής, που την κάνει πιο αποδοτική και θα κάνει την Σουηδική βιομηχανία ανταγωνιστική στην Παγκόσμια αγορά.

Η πολιτική των σωματείων έχει αποδεχθεί μια τέτοια μορφή οργάνωσης και αυτοματοποίησης, προκειμένου να κρατήσει τους μισθούς υψηλά, αλλά μόνον

εφόσον οι υπεράριθμοι εργάτες, ξανα-εκπαιδεύονται και προσλαμβάνονται στη δουλειά στις αναπτυσσόμενες βιομηχανικές περιοχές.

Μέχρι τώρα η πολιτική αυτή έχει αποβεί πολύ επιτυχής και τα ποσοστά ανεργίας είναι χαμηλά σε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο με τα διεθνή μέτρα. Κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης το 1980 παρέμεινε κάτω από το 3,5% και στις αρχές του 1988 έχει κατέβει στο 1,7%. Υπάρχει μια πλατειά υποστήριξη της τακτικής αυτής. Κατά την περίοδο 1976-82 όταν τα μη-σοσιαλιστικά κόμματα ήταν στην κυβέρνηση, δαπανήθηκαν τόσα χρήματα για την πολιτική της αγοράς εργασίας, όσα δαπανήθηκαν και από τους Σοσιαλδημοκράτες.

Παρ' όλη αυτή την επιτυχία υπήρξαν και μερικά προβλήματα. Η αύξηση της ανεργίας —κορυφώθηκε το 1983-4— οδήγησε και σε αύξηση των ατόμων που λαμβάνουν κρατική βοήθεια. Επίσης είχαμε γίνει μάρτυρες και σε άλλες μακροχρόνιες ανεργίες στην Σουηδία και σε άλλες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες. Παρ' όλα αυτά όμως, τα επίπεδα απασχόλησης ειδικά μεταξύ των γυναικών παρέμειναν σε ένα υψηλό επίπεδο με τα διεθνή δεδομένα. Αυτό το κατόρθωμα εντούτοις είχε και το κόστος του. Έχουν συμβεί κατά καιρούς υποτιμήσεις του Σουηδικού νομίσματος. Το πραγματικό εισόδημα για πολλούς μισθωτούς έχει παραμείνει στάσιμο ή έχει μειωθεί και ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος απ' ό,τι σε άλλες αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες είναι πολύ σημαντικό μέρος του Σουηδικού Συστήματος Πρόνοιας. Ενώ οι ιατρικές υπηρεσίες διοικούνται από τα περιφερειακά συμβούλια, οι κοινωνικές υπηρεσίες είναι στην υπευθυνότητα των Δήμων. Καθένας από τους 280 Δήμους έχει ένα πολιτικά εκλεγμένο συμβούλιο, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες περιλαμβάνουν τομείς όπως: Προγράμματα Κρατικής Μέριμνας, Πρόνοια για τους νέους και τα παιδιά, προστασία του γήρατος, φροντίδα για αλκοολικούς και τοξικομανείς. Το 1982 μια καινούργια Νομοθεσία Κοινωνικών Υπηρεσιών, αντικατέστησε τρεις προηγούμενες νομοθεσίες: α) Κρατικής Βοήθειας, β) Πρόνοιας για τα παιδιά και τους νέους και γ) την αντιαλκοολική νομοθεσία.

Ο νέος νόμος διαφέρει από τους τρεις προηγούμενους, στο ότι είναι λιγότερο λεπτομερής. Η επιτροπή που τον πρότεινε δήλωσε ότι θα ήταν ευκολώτερο για τις αρχές της τοπικής κοινωνικής πρόνοιας να αποφασίζουν σε συνεννόηση με τον "πελάτη" για τους τρόπους με τους οποίους οι προκαθορισμένοι στόχοι πρόκειται να υλοποιηθούν.

Η καινούργια αυτή νομοθεσία επίσης θα ενθαρρύνει: την συνέχιση της ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών, κάτω από το φως της έρευνας και των νέων εμπειριών, καθώς επίσης και περισσότερη επαγγελματική κοινωνική εργασία. Αυτή η νομοθεσία αρχίζει δηλώνοντας τους στόχους της ως ακολούθως:

"Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες στη βάση της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης, θα καλυτερεύσουν την ασφάλεια των ανθρώπων οικονομικά και κοινωνικά, με την ισότητα στις συνθήκες ζωής και την ενεργό συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας. Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες, με κατανόηση προς την υπευθυνότητα των ατόμων

για την δική τους κοινωνική κατάσταση και των άλλων, θα κατευθυνθούν προς την απελευθέρωση και ανάπτυξη των ατόμων και των ομάδων με τους πόρους που διαθέτουν. Η εργασία αυτή θα χτιστεί στο σεβασμό για την ανθρώπινη αυτοδιάθεση και ακεραιότητα”.

Άλλος κανονισμός δηλώνει ότι: “Κάθε Δήμος πρέπει να εξασφαλίζει τα άτομα που ζουν εντός των ορίων του, να λαμβάνουν την φροντίδα η οποία μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική σε σχέση με τις ανάγκες του ατόμου και τη γενική κατάσταση”. Έτσι το Δημοτικό Συμβούλιο Πρόνοιας έχει την ολοκληρωτική ευθύνη για τα άτομα που ζουν εντός των ορίων του. Υπάρχουν επίσης δύο συμπληρωματικοί νόμοι που κανονίζουν την υπευθυνότητα των κοινωνικών υπηρεσιών σχετικά με τα “πιστικά μέτρα” ή τα “μέτρα πρόνοιας χωρίς την συναίνεση των ατόμων που τα αφορούν”.

Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν: Παιδιά και νέους κάτω 18 ετών, ή ενήλικες χρήστες εξαρτητικών ουσιών. Αυτοί οι δυο συμπληρωματικοί νόμοι, είναι χωρίς αμφιβολία οι πιο αμφισβητούμενοι σ’ αυτήν την χώρα και προκαλούν πολλές συζητήσεις.

Ειδικότερα ο Νόμος σχετικά με τον χειρισμό των χρηστών, έχει διαφοροποιηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε είναι ευκολότερο να χρησιμοποιηθούν τα “πιστικά μέτρα” εναντίον των εξαρτημένων ατόμων και όλων αυτών που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες. Η χρονική περίοδος που ένα άτομο μπορεί να τεθεί υπό κηδεμονία είναι έξι μήνες και οι συνθήκες μάλλον ασαφείς. Οι προϋποθέσεις για να τεθεί ένα άτομο υπό κηδεμονία είναι ότι: “χρειάζεται προσοχή και φροντίδα και ότι επιδεινώνει μόνο του τις συνθήκες ζωής του”.

Οι πελάτες των οργανώσεων και πολλά από τα άτομα που ασχολούνται επαγγελματικά με την κοινωνική εργασία και την εκπαίδευση, κατακρίνουν αυτή την τροποποίηση του νόμου.

ΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Η Νομοθεσία των Κοινωνικών Υπηρεσιών δίνει μια καλή ένδειξη της σύγκρουσης των αξιών που συναντάμε στον Προνοιακό Καπιταλισμό. Κατ’ αρχήν δίνει έμφαση σε αξίες, όπως ασφάλεια και ισότητα των συνθηκών ζωής, αλλά κυρίως επισημαίνεται και η ατομική υπευθυνότητα για την κατάσταση κάθε ατόμου.

Η επιτροπή Κοινωνικών Υπηρεσιών σχημάτισε την πρότασή της κατά την διάρκεια μιας Σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης και δεν επισήμανε τίποτα σχετικά με την ατομική υπευθυνότητα. Αυτό ήταν μια προσθήκη που έγινε από τον φιλελεύθερο υπουργό ο οποίος ανέλαβε, αφού η επιτροπή που είχε προτείνει την καινούργια νομοθεσία, είχε παρουσιάσει την αναφορά της.

Με την προσθήκη αυτή είναι ευκολότερο να διατηρήσουμε μια παλιά διάκριση μεταξύ των “πραγματικά φτωχών” και των “φτωχών κατ’ επιλογήν” όπου συμπεριλαμβάνονται άτομα απρόθυμα να αναλάβουν την ευθύνη για την ζωή τους.

Αν εξετάσουμε πιο προσεκτικά τις αξίες που διέπουν την καινούργια νομοθεσία, θα βρούμε κι άλλα παραδείγματα τα οποία δείχνουν ότι και τα δύο είναι ακαθόριστα και μερικές φορές συγκρούονται:

Παράδειγμα 1ο

Αν ένα παιδί ή ένας τοξικομανής τεθεί υπό κηδεμονία αυτό θα γίνει προφανώς όμοιοι ότι ο κύριος λόγος είναι η ασφάλεια. Η ασφάλεια του παιδιού μπορεί να απειλείται αν το παιδί κακοποιείται από τους γονείς του, και η ευημερία του τοξικομανή μπορεί να απειληθεί από την ίδια του την συμπεριφορά. Από την άλλη

πλευρά όμως αν αυτά τα μέτρα παρθούν εναντίον της θέλησης των γονιών του παιδιού ή του τοξικομανή, τότε δεν υποστηρίζεται η αυτοδιάθεση, η οποία επίσης αναφέρεται στην ίδια παράγραφο.

Το ερώτημα εδώ είναι ποιος πρόκειται να αποφασίσει τι είναι καλό για τον πελάτη και αν έχουν το δικαίωμα οι άνθρωποι να καταστρέφουν την ίδια τους τη ζωή.

Ο ρόλος του ακαδημαϊκού ερευνητή είναι σ' αυτή την περίπτωση να πει σ' αυτούς που παίρνουν τις αποφάσεις, ότι δεν υπάρχει επιστημονική απόδειξη πως τα "αναγκαστικά μέτρα" θα κάνουν τους ανθρώπους καλύτερους.

Παράδειγμα 2ο

Έχει λεχθεί κατηγορηματικά ότι οι Κοινωνικές Υπηρεσίες πρέπει να αγωνίζονται για ισότητα στις συνθήκες ζωής. Έτσι θα έπρεπε οι Κοινωνικοί Λειτουργοί να πάνε με το μέρος αυτών που μειονεκτούν στην αγορά εργασίας.

Ένας ρόλος των Κοινωνικών Λειτουργών θα ήταν να εξουδετερώσουν τα αρνητικά αποτελέσματα του μηχανισμού της αγοράς. Δηλαδή, αν ένας πελάτης των Κοινωνικών Υπηρεσιών είναι άνεργος, αλλά δεν τον δέχεται η αγορά ή δεν έχει τόσα προσόντα συγκριτικά με τους άλλους, τότε αν ο Κ.Λ. έρθει σε επαφή με τα γραφεία ευρέσεως εργασίας και τους ζητήσει να βοηθήσουν τον πελάτη, μπορεί πολύ εύκολα να συγκρουστεί μαζί τους διότι ο υπεύθυνος για τις προσλήψεις θα έχει οδηγίες να προτιμήσει αυτούς που έχουν τα πιο πολλά προσόντα παρά αυτούς που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για εργασία.

Παράδειγμα 3ο

Με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου για καλύτερες συνθήκες ζωής και μεγαλύτερη ασφάλεια, πολλές φορές θα πρέπει να γίνουν ερωτήσεις από τους Κοινωνικούς Λειτουργούς που μπορεί να απειλήσουν την ακεραιότητα και την ιδιωτική ζωή του ατόμου.

Αυτό φυσικά δεν είναι φαινόμενο μόνο της Σουηδίας, αλλά κάτι που μπορεί να συμβεί σε κάθε χώρα όταν χρησιμοποιούνται προγράμματα αυτού του είδους. Θα μπορούσε μάλιστα να λεχθεί ότι στην Σουηδία το πρόβλημα αυτό έχει πολύ μικρές διαστάσεις, διότι τα Σουηδικά Προγράμματα Κρατικής βοήθειας είναι μικρά (μόνο 1-2% του συνολικού Προνοιακού Προυπολογισμού της χώρας) αφού τα περισσότερα άτομα, καλύπτονται από άλλα γενικότερα προγράμματα.

Εξάλλου η Σουηδία έχει ένα ισχυρό ηθικό κώδικα εργασίας και φιλοδοξίες να κρατήσει χαμηλά τα ποσοστά ανεργίας. Αυτό σημαίνει ότι οι Κ.Λ. στα Κρατικά Γραφεία Πρόνοιας τουλάχιστον σαν αρχή θα πρέπει να βεβαιώνουν ότι αυτοί που μπορούν να βρουν δουλειά, δεν θα πρέπει να παίρνουν Κρατική Χρηματική βοήθεια.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Κατόπιν όλων αυτών τίθεται το ερώτημα, ποιος θα είναι ο ρόλος του Κ.Λ. σ' αυτό το πολύπλοκο σύστημα πρόνοιας. Οι περισσότεροι Σουηδοί Κ.Λ. έχουν προσληφθεί από τα Κρατικά Γραφεία Πρόνοιας, τα οποία διοικούνται από τα Δημοτικά Συμβούλια. Οι επαγγελματίες Κ.Λ. στους εθελοντικούς ή ιδιωτικούς οργανισμούς έχουν πολύ περιορισμένο πεδίο δράσης συγκριτικά με πολλές άλλες

χώρες. Υπάρχουν φυσικά Κ.Λ. στην διοίκηση προσωπικού, σε νοσοκομεία, σε σχολεία, αλλά οι περισσότεροι από τους μισούς εργάζονται στα Κρατικά Γραφεία Πρόνοιας. Η κύρια ευθύνη της δουλειάς του Κ.Λ. βρίσκεται στα πολιτικά δημοτικά συμβούλια. Οι Κ.Λ. ενεργούν εκ μέρους των συμβουλίων πρόνοιας, και πολλές φορές συμβαίνει το Συμβούλιο να αντιτίθεται στις προτάσεις τους.

Στην Σουηδία η κοινωνική εργασία είναι πλέον θεσμοποιημένη, που την κάνει διαφορετική από άλλες χώρες που έχουν ανεπτυγμένο τον εθελοντισμό ή τον ιδιωτικό τομέα. Για ένα παρατηρητή απ' έξω αυτό μπορεί να κάνει τον Σουηδό Κ.Λ. να μοιάζει λιγότερο επαγγελματίας ή θα μπορούσαμε να πούμε, ότι ένα μέρος του επαγγελματικού ρόλου του Σουηδού Κ.Λ. είναι να γνωρίζει πολύ καλά τις νομοθεσίες και τους κανονισμούς, περισσότερο απ' ότι σε άλλες χώρες. Επειδή όμως στην Σουηδία υπάρχουν πολλές Νομοθεσίες και Κανονισμοί, η Κοινωνική εργασία κινδυνεύει να υιοθετήσει μια φορμαλιστική και γραφειοκρατική στάση, όπως παρατηρούν τα άτομα που έχουν μελετήσει την Κοινωνική Εργασία στα γραφεία της Πρόνοιας, που στην προκειμένη περίπτωση σημαίνει ότι οι Κ.Λ. ενδιαφέρονται περισσότερο για την τήρηση των κανονισμών παρά για την κατάληξη του πελάτη.

Οι λόγοι γι' αυτή την κατάσταση, που ποικίλουν από γραφείο σε γραφείο, δεν είναι η έλλειψη επαγγελματισμού αλλά ένα μείγμα θεσμοποιημένων μέτρων και υπηρεσιών. Μεταξύ του πρώτου είδους των μέτρων είναι αυτά που έχουν σχέση με τον κοινωνικό έλεγχο και υπάρχουν τουλάχιστον δύο εμφανείς περιπτώσεις ανάμιξης του κοινωνικού ελέγχου. Ο ένας σχετίζεται με την "διαχείριση του χρήματος κρατικής βοήθειας" και ο άλλος με την χρήση "αναγκαστικών μέτρων" για την πρόνοια παιδιού και νέων, ή για τους αλκοολικούς και τοξικομανείς.

Το συναίσθημα να διαχειρίζεσαι κρατικά χρήματα είναι συγκεχυμένο. Από τη μια μεριά οι Κ.Λ. αντιλαμβάνονται ότι είναι πολύ δύσκολο να δημιουργήσουν μια σχέση εμπιστοσύνης, έχοντας αυτή τη δύναμη, από την άλλη μεριά όμως αυτός ο οικονομικός έλεγχος μπορεί να προτρέψει τους "πελάτες" να ανταποκριθούν με μεγαλύτερη προθυμία στις προτάσεις των Κ.Λ.

Πολλοί πιστεύουν ότι το σύστημα μικτών υπηρεσιών με χρήματα κρατικής βοήθειας είναι επιζήμιο για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κοινωνικής εργασίας, αν και άλλοι αναγνωρίζουν την θετική πλευρά στη χρήση της εξουσίας.

Οι αμφιβολίες είναι εντονότερες όταν γίνεται λόγος για "μέτρα καταστολής", όπως για άτομα που τίθενται υπό επιμέλεια διότι παρέβησαν τους κανονισμούς περί χρήσης αλκοόλ και ναρκωτικών. Αλλά ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση συναντάμε διαφορετικές απόψεις. Υπάρχουν πολλοί Κ.Λ., οι οποίοι θα προτιμούσαν να απαλλαχθούν απ' αυτά τα μέτρα ελέγχου. Ακόμη κι αν η τυπική απόφαση για την επιμέλεια ενός ατόμου αντίθετα με την θέλησή του, έχει ληφθεί από το περιφερειακό συμβούλιο, θα πρέπει ο Κ.Λ. να δώσει την αναφορά του στο συμβούλιο και πιθανόν να χάσει την εμπιστοσύνη του πελάτη που ίσως χρειάστηκε χρόνια για να την αποκτήσει.

Υπάρχουν όμως και οι Κ.Λ. που είναι υπέρ της μακροχρόνιας κράτησης των ατόμων σε "θεραπευτικά κέντρα" παρά την θέλησή τους, κατά τον πρόσφατο Νόμο. Η εύκολη χρήση των "αναγκαστικών μέτρων" δημιουργείται από ένα συναίσθημα αδυναμίας και την ελπίδα ότι τα άτομα που βρίσκονται υπό περιορισμό έχουν τις δυνατότητες να κινητοποιηθούν προς αναζήτηση της θεραπείας τους. Τουλάχιστον όσο βρίσκονται κάτω από την εποπτεία, δεν θα είναι σε θέση να κάνουν χρήση ποτών και ναρκωτικών. Υπάρχουν ενδείξεις ότι τα "κέντρα θεραπείας"

με ισχυρή θρησκευτική ή σοσιαλιστική ιδεολογία μπορεί να έχουν επιτυχία με ορισμένα άτομα.

Αλλά κι αν ακόμη αυτό αποδειχθεί ότι είναι πραγματικότητα, θα ήταν πολύ περίεργο να πρέπει οι άνθρωποι να καταδικαστούν σε πολιτικές ή θρησκευτικές θεραπείες, όταν κάνουν κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών (θα ήταν περίεργο με την έννοια της Δημοκρατίας, που θεωρείται ότι είναι μια από τις βασικές αξίες των Κοινωνικών Υπηρεσιών).

Άλλη περίπτωση που χρησιμοποιούνται τα "αναγκαστικά μέτρα" είναι για την Πρόνοια του παιδιού και των νέων: Αυτό είναι αρκετά κατανοητό, όταν συμβαίνει σε πολλές χώρες τα παιδιά να είναι θύματα σοβαρής κακοποίησης ή κακοποίησης μέχρι θανάτου. Στην Σουηδία υπάρχει νόμος που απαγορεύει την κακοποίηση των παιδιών και υποστηρίζεται από ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Έτσι σ' αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να βρεθεί τρόπος να απομακρύνεται το παιδί από τους γονείς του.

Από την άλλη άποψη όμως μπορεί ο αποχωρισμός του παιδιού από τους γονείς του να είναι μεγάλο χτύπημα για το ίδιο το παιδί. Για τους λόγους αυτούς είναι αρκετά δύσκολο για τον Κ.Λ. να πάρει την κηδεμονία ενός παιδιού από τους γονείς του και ακόμη δυσκολότερο να διατηρήσει καλές σχέσεις με τους γονείς.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Σουηδία έχει ένα πολύ αναπτυγμένο σύστημα προγραμμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας που από πολλές απόψεις μοιάζει με των άλλων Σκανδιναβικών χωρών.

Είναι πλέον ένα θεσμοποιημένο είδος, το οποίο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή των πολιτών. Συγχρόνως όμως το σύστημα αυτό έχει αναπτυχθεί μέσα στις αλληλεπιδράσεις των αντίθετων δυνάμεων, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι υπάρχουν συγκρουόμενες αξίες μέσα στο ίδιο το σύστημα Πρόνοιας.

Αυτές οι συγκρουόμενες αξίες, αντανakλώνται στην νομοθεσία για τις Κοινωνικές Υπηρεσίες στη χώρα.

Σε γενικές γραμμές το Σύστημα Πρόνοιας δουλεύει αρκετά καλά. Η ισχύς βρίσκεται στην ευρύτητα του συστήματος. Τελικά είναι καλό να ξέρουμε ότι οι άνθρωποι δεν πεινούν ή ότι δεν έχουν έλλειψη των βασικών αναγκών ζωής ή ακόμη ότι δεν εξαπατώνται από το σύστημα.

Οι αδυναμίες του συστήματος έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι δεν είμαστε τόσο ικανοί να διαπραγματευτούμε με την ανάγκη των ανθρώπων για "προσέγγιση" και συναισθηματική υποστήριξη. Αυτό εν μέρει οφείλεται στον άτυχο συνδυασμό των προσωπικών υπηρεσιών και των αναγκαστικών μέτρων, που υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των σημερινών καθώς και των μελλοντικών "πελατών".

Θα το κατορθώσουμε δε:

Πρώτον με το να παραδεχτούμε την ύπαρξη του διλήμματος και κατόπιν να προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε τις νέες οργανωτικές λύσεις για την βελτίωση της κοινωνικής εργασίας, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα ζητήματα ανθρωπίνης "προσέγγισης και κατανόησης". Οι βελτιώσεις αυτές πρακτικά θα πρέπει να υποστηρίχτούν από ορισμένες αλλαγές και στην επαγγελματική εκπαίδευση, με ιδιαίτερη προσοχή στα ζητήματα αυτά.

Επίσης χρειάζεται να δώσουμε μεγαλύτερο βάρος σε θέματα μεθόδου, έτσι ώστε οι απόφοιτοι, οι οποίοι θα εισέρχονται στις Υπηρεσίες της Κοινότητας να

έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση για την επαγγελματική τους δικαιοδοσία και ρόλο.

Όπως τονίζει και ένας από τους εξέχοντες νομοθέτες των Κοινωνικών Υπηρεσιών, ο Κοινωνικός Λειτουργός *Jan Nasenius*: "Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες δεν μπορούν να μας δώσουν την γη επαγγελίας ή ένα καινούργιο παράδεισο, αλλά μπορούν να κάνουν τις άσχημες συνθήκες ζωής λιγότερο άσχημες. Ακόμα και έτσι, το αποτέλεσμα δεν είναι καθόλου κακό".

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. TOMASSON (1970) SWEDEN. "PROTOTYPE OF MODERN SOCIETY". N.Y. RANDOM HOUSE.
 2. HUNTFORD (1975) LONDON. "THE NEW TOTALITARIANS" LONDON, ALLEN LANE.
 3. THE SCANDINAVIAN MODEL. (ED. BY E. ERIKSON, E. HANSEN, S. RINGEN, H. UNSITALE), M.E. SHARPE, 1987.
 4. ROTHSTEIN, BO "CORPORETISM AND REFORMISM: THE SOCIALDEMOCRATIC INSTITUTIONALIZATION OF CLASS CONFLICT". ACTA SOCIOLOGICA 3/4 1987.
-